

OA De wereld naar de stembus – verschillende kiessystemen

Korte toelichting

Leerlingen/studenten ervaren hoe het werkt om te stemmen via een stelsel van evenredige vertegenwoordiging, versus een districtenstelsel. Hiervoor gebruik je een online tool en hebben leerlingen/studenten een telefoon, tablet of computer nodig.

Daarna worden zij in groepjes verdeeld en onderzoekt elk groepje voor Nederland én voor 1 ander land (Verenigd Koninkrijk, de VS, Zwitserland of Duitsland) welk kiesstelsel daar gebruikt wordt en welke kenmerken die democratie heeft. Ze mogen hiervoor het internet gebruiken. Hun bevindingen noteren ze op een werkblad. De resultaten worden klassikaal gedeeld. Klassikaal wordt ook besproken wat voor- en nadelen kunnen zijn van de verschillende kiessystemen.

Tot slot vullen de leerlingen/studenten individueel in welk kiesstelsel zij ideaal zouden vinden voor Nederland, als zij het voor het zeggen hadden. Verschilt hun ideaal van het huidige Nederlandse kiessysteem?

Leerdoelen

- Leerlingen/studenten begrijpen hoe verkiezingen en de zetelverdeling werken bij een kiesstelsel dat gebaseerd is op evenredige vertegenwoordiging.
- Leerlingen/studenten begrijpen hoe verkiezingen en de zetelverdeling werken bij een districtenstelsel.
- Leerlingen/studenten begrijpen dat een kiesstelsel aanpasbaar is en dat dit effect heeft op het stemgedrag van burgers en daarmee de uitkomst van de verkiezingen.
- Leerlingen/studenten kunnen enkele voor- en nadelen noemen van verschillende kiessystemen.
- Leerlingen/studenten kunnen beargumenteren wat zij zelf het meest ideale democratische (kies)systeem vinden.

Benodigdheden

- Docent: een computer of laptop met toegang tot internet en die verbonden is met een digibord
- Leerlingen: een telefoon, tablet of laptop met toegang tot internet
- Uitgeprinte werkbladen:
 - Per groepje een dubbelzijdig geprint werkblad:
 - Nederland + Verenigd Koninkrijk
 - Nederland + de Verenigde Staten
 - Nederland + Zwitserland
 - Nederland + Duitsland
 - Per leerling/student een enkelzijdig geprint werkblad: mijn ideale kiesstelsel

Lesduur

60 minuten

Privacy

ProDemos verzamelt enkele gegevens ter evaluatie van de tool 'Kiesstelsels'. Dit zijn de volgende gegevens:

- Hoe vaak er een sessie wordt aangemaakt.
- Hoe vaak een bepaalde stemronde wordt gestart.
- Hoe vaak er wordt gestemd.
- Op welke datum de tool wordt gebruikt.

ProDemos slaat geen gegevens op over:

- Op welke partijen er wordt gestemd, niet individueel en ook niet op grotere schaal.
- Op welke locatie er wordt gestemd.

Bronnen

- Politiek, een inleiding in de politieke wetenschappen; Kris Deschouwer en Marc Hooghe (2006)
- Dossiers kiesstelsels ProDemos: [Uitleg over kiesstelsels in Europa en de VS - ProDemos](#)

Stappenplan

Inleiding

Vertel dat 2024 hét verkiezingsjaar wordt genoemd: bijna de helft van de wereldbevolking mag naar de stembus. Zo'n 3,7 miljard mensen mogen in 2024 stemmen in 70 landen. Nooit eerder kregen zoveel mensen in één jaar de kans om hun stem te laten horen. De verkiezingen vinden onder andere plaats in de grootste landen ter wereld (ook qua bevolking), zoals India, Mexico, Rusland en de VS. Ook zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement, waarvoor alle kiesgerechtigden in de EU mogen stemmen.

Dat klinkt als een topjaar voor de democratie. Maar de verkiezingen zullen niet in alle landen even eerlijk verlopen. In landen met een zwakke of afwezige rechtsstaat zullen machthebbers op allerlei oneerlijke manieren proberen om aan de macht te blijven. Je kunt refereren aan de Russische oppositieleider Navalny die onlangs overleden is in de gevangenis. Er is een zware verdenking dat hij vermoord is, want hij is al eerder eens vergiftigd door het regime. Daar is bewijs voor gevonden. Hij was een uitgesproken tegenstander van president Poetin.

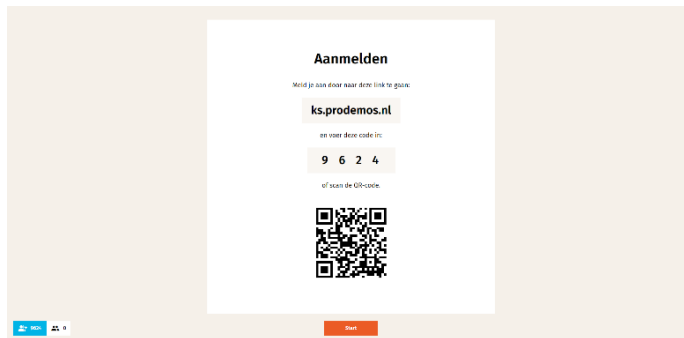
Maar ook in landen waar wel vrije en eerlijke verkiezingen plaatsvinden, heb je vele verschillen in hoe verkiezingen verlopen. Dit komt omdat er verschillende soorten kiesstelsels zijn. En welk kiesstelsel je hebt als land, beïnvloedt de uitslag. Daar gaat deze werkvorm over. Allereerst gaan de leerlingen/studenten zelf ervaren dat een kiesstelsel invloed heeft op de uitslag.

Deel 1 (20 minuten)

Starten en aanmelden

1. Ga naar tools.prodemos.nl en open daar de tool kiesstelsels.
2. Deel je scherm met de leerlingen en laat de leerlingen met hun mobiel (of een ander apparaat) aanmelden. Dit kunnen ze doen door naar de getoonde link te gaan en daar de 4-cijferige code in te voeren of door de QR-code te scannen.
3. Linksonder zie je hoeveel leerlingen zijn aangemeld. Als leerlingen later tijdens de werkvorm toch nog moeten aanmelden, kun je hier ook weer de inlogcode en -instructies laten zien.
4. Druk op start als alle leerlingen zijn aangemeld.

Aanmeldscrem – Docent

Aanmeldscrem – Leerling

Stemronde 1: Evenredige vertegenwoordiging

1. Start de stemronde.
2. Speel het uitlegfilmpje in de tool af. Licht toe hoe verkiezingen gehouden worden in een land met een kiesstelsel dat gebaseerd is op evenredige vertegenwoordiging. Bespreek voor- en nadelen van dit stelsel met de klas. Verderop in deze handleiding staat hierover meer achtergrondinformatie.
3. Vertel dat de leerlingen zo allemaal gaan stemmen. Geef duidelijk aan dat ze gaan stemmen zoals in een land dat een kiesstelsel heeft dat gebaseerd is op evenredige vertegenwoordiging. Nederland is daarvan een voorbeeld.
4. Start het stemmen. Leerlingen kunnen op hun mobiel nu één partij kiezen om op te stemmen. Ze moeten deze stem ook bevestigen. Op het grote scherm kun je zien hoeveel van de leerlingen al hebben gestemd. Heeft iedereen gestemd? Stop dan het stemmen.
5. Klik door om de uitslag te bekijken. Van elke partij wordt weergegeven hoeveel procent van de uitgebrachte stemmen ze heeft behaald. Klik op 'bekijk zetelverdeling' om te kijken hoe de zetelverdeling in de Tweede Kamer er bij deze uitslag uit zou komen te zien. Je kunt hierbij ook op een partij klikken om deze uit te lichten. Licht toe dat het percentage van de stemmen op een partij ongeveer even groot is als het percentage van de zetels dat een partij krijgt in de Tweede Kamer.
6. Bespreek met de leerlingen waarom ze op een bepaalde partij hebben gestemd. Hebben ze bijvoorbeeld strategisch gestemd? Of hebben ze vooral gekeken naar waar de partijen voor staan? Of wellicht gingen ze af op de politiek leider van deze partij?

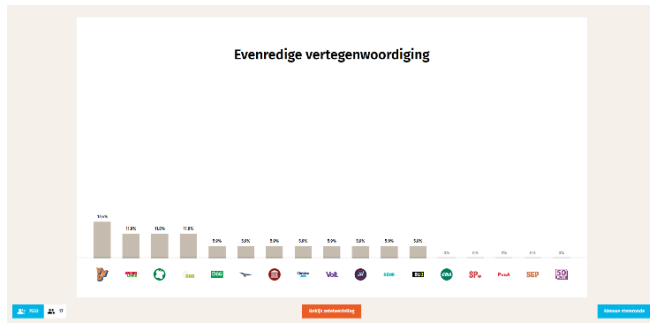
Voortgang stemmen – Scherm docent

Uitslag in percentages – Scherm docent

Uitbrengen stem – Scherm leerling

Uitslag in zetels – Scherm docen

Stemronde 2: Districtenstelsel

1. Start de stemronde.
2. Speel het uitlegfilmpje in de tool af. Licht toe hoe verkiezingen gehouden worden in een land met een districtenstelsel. Bespreek voor- en nadelen van zo'n stelsel met de klas. Verderop in deze handleiding staat hierover meer achtergrondinformatie.
3. Vertel dat de leerlingen zo allemaal gaan stemmen. Geef duidelijk aan dat ze gaan stemmen zoals in een land met een districtenstelsel. Het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn voorbeelden daarvan. Benadruk dat:
 - a. De leerlingen samen één district zijn (binnen een groter land) en dat ze als klas hún vertegenwoordiger in het parlement gaan kiezen. Deze vertegenwoordiger komt van de partij die van de klas (het district) de meeste stemmen krijgt.
 - b. Dat de leerlingen goed moeten nadenken of ze op dezelfde partij gaan stemmen als bij de stemronde met de evenredige vertegenwoordiging. Gezien de uitslag van de vorige ronde, heeft hun stem zin in een districtenstelsel?

Start het stemmen. Leerlingen kunnen op hun mobiel nu één partij kiezen om op te stemmen. Ze moeten deze stem ook bevestigen. Op het grote scherm kun je zien hoeveel van de leerlingen al hebben gestemd. Heeft iedereen gestemd? Stop dan het stemmen.

4. Klik door om de uitslag te bekijken. De winnende partij van de klas (het district) verschijnt groot in beeld.¹ Klik nog een keer door om van elke partij te zien hoeveel procent van de uitgebrachte stemmen ze heeft behaald. Klik op 'bekijk zetelverdeling' om te kijken hoe dit er in de Tweede Kamer uit zou zien. Wat opvalt is dat de leerlingen maar één vertegenwoordiger hebben gekozen en dat de andere 149 worden gekozen door burgers in andere districten.
5. Bespreek met de leerlingen waarom ze op een bepaalde partij hebben gestemd. Hebben ze anders gestemd dan in de eerste stemronde? Of juist niet? Hierbij kun je ook klikken op 'vergelijk uitslagen' om de uitslagen van stemronde 1 en stemronde 2 gemakkelijk te

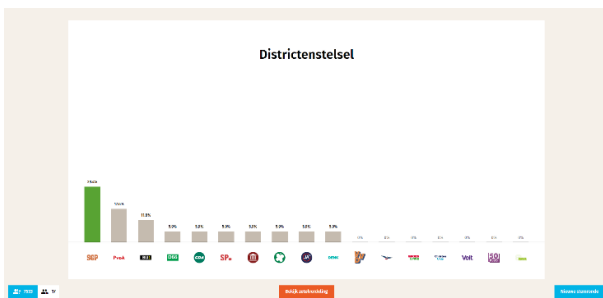
¹ Als twee partijen evenveel stemmen hebben gekregen, wordt er door het systeem geloot om de winnaar te bepalen. Dit gebeurt ook in verschillende Amerikaanse staten (alleen zal het bij een groter stemmenaantal minder snel voorkomen).

vergelijken.

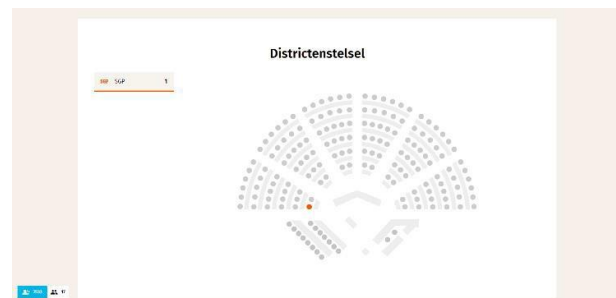
Winnende partij – Scherm docent

Uitslag in percentages – Scherm docent

Uitslag in zetels – Scherm docent

Nabespreking deel 1

1. Bespreek kort na dat elk kiesstelsel voor- en nadelen heeft, zonder volledig te willen zijn over welke voor- en nadelen dat zijn. En dat democratische landen dus verschillende kiesstelsels kunnen hebben. Hier gaat de volgende opdracht over.

Deel 2 – groepswerk (20 minuten)

1. Verdeel de leerlingen/studenten in groepjes van 3 à 4 leerlingen/studenten.
2. Geef de instructie: elk groepje gaat voor Nederland én voor 1 ander land uitzoeken welk kiesstelsel daar gebruikt wordt en welke kenmerken die democratie heeft. Hiervoor vullen ze 1 dubbelzijdig werkblad in. Ze mogen het internet hiervoor gebruiken. Geef de groepjes ongeveer 10 minuten de tijd.
Let op: als je meer dan 16 leerlingen/studenten in de klas hebt, laat je meerdere groepjes aan de slag gaan met eenzelfde land.
3. Deel de dubbelzijdige werkbladen uit:
 - Nederland + Verenigd Koninkrijk
 - Nederland + Verenigde Staten
 - Nederland + Zwitserland
 - Nederland + Duitsland
4. Als de groepjes klaar zijn, bespreek je eerst de antwoorden voor Nederland. Laat daarna per land 1 groepje de bevindingen voor hun land delen (klassikaal).
5. Vraag tot slot enkele leerlingen/studenten (die nog niet aan het woord zijn geweest), wat ze van het kiessysteem vinden van het land dat ze hebben onderzocht. Vraag ze 1 voordeel en 1 nadeel te benoemen.

Deel 3 (10 minuten)

1. Deel, deze keer aan elke leerling/student afzonderlijk, het werkblad 'Mijn ideale democratie' uit.
2. Geef iedereen de gelegenheid om het werkblad individueel in te vullen.

ProDemos

3. Vraag enkele leerlingen/studenten wat zij zouden veranderen aan het kiessysteem zoals we het nu in Nederland hebben.
4. Bespreek dat het inderdaad mogelijk is om het kiesstelsel in Nederland aan te passen. Leg uit dat hiervoor wel de Grondwet aangepast zou moeten worden en dat dat niet eenvoudig is:
 - a. Eerst moeten de Tweede Kamer en de Eerste Kamer met een wetsvoorstel hiervoor instemmen.
 - b. Dan moeten er verkiezingen plaatsvinden voor zowel de Tweede als de Eerste Kamer.
 - c. Deze nieuwe Tweede en Eerste Kamer moeten nog een keer over het wetsvoorstel stemmen. Bij deze tweede stemming is een gewone meerderheid bovendien niet genoeg: twee derde van de Kamerleden in beide Kamers moet dan vóór de wijziging stemmen.